

Article

The Role and Influences of ‘Abdulloh ibnu Saba’ on Muslims’ mind in the Islamic State : Lessons for the Present Muslim Society

Hamidah Masarakama,
M.A (Islamic History and Civilization), Lecturer,
Usulluddeen (Islamic Principles) Department,
Faculty of Islamic Study,
Yala Islamic University, Pattani Campus.

Abstract

This article aims at presenting the role and influences of ‘Abdulloh ibnu Saba’ on Muslims’ mind in the Islamic State by studying his thought , point of views of Ahli Sunnah Wa-al-Jama‘ah, Tabi‘in and Shi‘ah, and also presenting lessons for the present Muslim society. This study is a documentary research. The findings showed that ‘Abdulloh ibnu Saba’ was a Jewish, embraced Islam in the latter days of the reign of Kholifah ‘Uthman ibnu ‘Affan (r.d). He had a radically personality, multi-capacities in influencing on Muslims in the Islamic State. He created the disharmony among Muslims themselves that brought to assassinate Kholifah ‘Uthman ibnu ‘Affan (r.d), fired “the Camel War”, and propagated the thought by using a deviated policy: **inviting to good deed and prohibiting from bad deed**” to motivate Muslims’ minds who did not have strong faith. A lesson showed that Muslim can not avoid from the enemy of Islam, especially, Munafiq (hypocrites). It suggests that a Muslim should abide by Islamic teachings as norms in the life, have a strong and firm faith, be cleaver, study deeply, and keep abreast with situations.

Key Word: ‘Abdulloh ibnu Saba’, role and Influences of ‘Abdulloh ibnu Saba’, lessons for Muslim Society,

บทความวิชาการ

**บทบาทและอิทธิพลของอับดุลลอฮฺ อิบน์ สะบะอ ต่อคิดของชาวมุสลิมในอาณาจักรอิสลาม :
บทเรียนสำหรับสังคมมุสลิมปัจจุบัน**

ฮามิเดาะห์ สะลัน มาสาระกามา

M.A (ประวัติศาสตร์และอารยธรรมอิสลาม)

อาจารย์ประจำสาขาวิชาอูศูลุดดีน คณะอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทและอิทธิพลของอับดุลลอฮฺ อิบน์ สะบะอ ต่อชาวมุสลิมในอาณาจักรอิสลาม โดยศึกษาแนวคิด จุดยืนหรือทัศนะของอะฮฺลิสุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ บรรดาตาบิอินและชีอะฮฺที่มีต่อบุคลิกภาพของท่านและนำเสนอบทเรียนสำหรับสังคมมุสลิม การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเอกสารจากการการศึกษา พบว่า อับดุลลอฮฺ อิบน์ สะบะอ เป็นมุอัลลัฟ (คนต่างศาสนิกเข้ารับอิสลาม) จากชาวยิว ท่านเป็นบุคลิกภาพที่สุตงที่สุด เกลียวฉลาด มีความสามารถในหลายๆด้านในการสร้างอิทธิพลต่อชาวมุสลิมในอาณาจักรอิสลาม เช่น สร้างความแตกแยกในหมู่มุสลิมด้วยกัน จนเคาะลีฟะฮฺอุมมาน อิบน์ อัฟฟาน (ร.ฎ) ถูกฆาตรกรรมอย่างโหดเหี้ยม จุดไฟสงครามในสงครามอุรุญเผยแพร่แนวคิดบิดอะฮฺ และหลงทาง โดยใช้กุศโลบาย “การเชิญชวนทำความดีและห้ามทำความชั่ว” มาบ่งหน้าในการจงใจความคิดของชาวมุสลิมที่มีความศรัทธาอ่อนแอ บทเรียนที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ามุสลิมไม่พ้นจากการเผชิญกับศัตรูที่เป็นมุนาฟิก (หน้าไวหลังหลอก) ดังนั้นเพื่อมิให้ตกเป็นเหยื่อของศัตรูเหล่านั้นจำเป็นต้องมีความศรัทธาที่มั่นคงโดยนำหลักศาสนามาเป็นบรรทัดฐานในการดำรงชีวิต มีจุดยืนที่เข้มแข็ง ใช้ไหวพริบอย่างชาญฉลาด ศึกษาไตร่ตรองและทันสถานการณ์

คำสำคัญ: อับดุลลอฮฺ อิบน์ สะบะอ บทบาทและอิทธิพลของอับดุลลอฮฺ อิบน์ สะบะอ บทเรียนสำหรับสังคมมุสลิม

บทนำ

ความสำคัญของบุคคลในประวัติศาสตร์อิสลามนั้น สามารถนำมาศึกษาเป็นบทเรียนเพื่อประยุกต์ปฏิบัติในการดำรงชีวิตสำหรับเยาวชนชาวมุสลิมรุ่นหลัง ซึ่งจะพบว่าในประวัติศาสตร์อิสลาม มีบุคคลสำคัญจำนวนมาก มีทั้งบุคคลที่มีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาสังคมมุสลิมให้มีความเจริญก้าวหน้าและมีความสุข และมีทั้งบุคคลที่มีบทบาทและอิทธิพลในการสร้างความวุ่นวาย ความสับสน ซึ่งทำให้เกิดความหายนะและ ความไม่สงบสุขของสังคมมุสลิมในอาณาจักรอิสลาม บทความฉบับนี้จะนำเสนอบทบาทและอิทธิพลของอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ ต่อชาวมุสลิมในอาณาจักรอิสลามในสองสมัย คือสมัยปลายการปกครองเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์และสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ.)¹ ซึ่งประกอบด้วยชีวประวัติ แนวคิด บทบาทและอิทธิพล จุดยืนหรือทัศนะของอะฮ์ลิสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ บรรดาตาบิอินและชีอะฮ์² ที่มีต่อบุคลิกภาพของท่าน และนำเสนอบทเรียนสำหรับสังคมมุสลิม เพื่อให้ชาวมุสลิมทราบถึงบทบาทของอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ ในการสร้างอิทธิพลโดยใช้กุศโลบาย “การชักชวนทำความดี และห้ามกระทำความชั่ว” ในการโน้มน้าวจิตใจชาวมุสลิมจึงทำให้มุสลิมคล้อยตามโดยมิได้ไตร่ตรอง สามารถหลีกเลี่ยง ห่วงเหินจากบุคคลที่มีบุคลิกภาพเช่นนี้ ปลอดภัยจากความอูฐริและหลงทาง และทราบถึงภัยอันตรายของผู้เฝ้าการศึกษา และความศรัทธาอ่อนแอ

ชีวประวัติอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ

บรรดาอะฮ์ลิสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ และตาบิอิน มีทัศนะว่า อับดุลเลาะฮ์ อิบน์ สะบะอ มีตัวตน ท่านเป็นบุคคลที่มีความสุดโต่งที่สุดในประวัติศาสตร์อิสลาม และมีบทบาทที่เป็นเลิศ ในการก่อการร้ายในทุกๆเหตุการณ์

¹ อ่านว่า “รอฎียัลลอฮูอันฮู” เป็นการพรกานาต่อท้ายชื่อบรรดาเคาะหะบะฮ์ หมายถึงขอให้ยกองค์อับดุลลอฮ์ (สุบฮา)ทรงพอพระทัยต่อท่าน และเป็นมารยาทที่ชาวมุสลิมควรกล่าวถึงทุกครั้งที่มีการกล่าวถึงบรรดาเคาะหะบะฮ์

² ชีอะฮ์หมายถึงลัทธิที่มีหลักการปฏิเสธการเป็นเคาะลีฟะฮ์ของบรรดาเคาะหะบะฮ์ทั้งสาม คืออุมัยยะฮ์ ญะมาอะฮ์ และอุมัยยะฮ์ (ร.ฎ.) และกล่าวอ้างว่าตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์นั้น เป็นสิทธิของอะลีและบรรดาลูกหลานที่ได้กับท่านหญิงฟาติมะฮ์เท่านั้น

อาทิ เช่นการฆาตกรรมเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ (ร.ฎ.) สงครามอูฐ สร้างความแตกแยก ภายในหมู่มุสลิมด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งมีแนวคิด “อัลวะศอยาและอรรออะฮ์” (الوصايا والرعاة)³ เผยแพร่ทั่วอาณาจักรอิสลาม มีจิตวิทยาสูงในการชักชวนโน้มน้าวจิตใจประชาชน โดยใช้กุศโลบาย การชักชวนกระทำความดี และห้ามกระทำความชั่ว (الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر)⁴ มาบังหน้า จึงทำให้ประชาชนชาวมุสลิมที่มีความศรัทธาที่อ่อนแอ คล้อยตามอย่างหลงทาง

อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ” คือ อับดุลลอฮ์ อิบน์ วัษบ์ อิบน์ รอซิบ อิบน์ มาลิก อิบน์ มิดะอาน อิบน์ มาลิก อิบน์ นะฆฎ อิบน์ อัลกุด อิบน์ มาลิก อิบน์ ซัยด์ อิบน์ กะฮ์ลัน อิบน์ สะบะอ ท่านมีชีวิตในอิจเราะฮ์ศตวรรษที่ 1 (‘Abdal-Hafiz, ‘Abdal-Mun’im.1421/2001; 43อ้างอิงจาก al-‘Askari, al-Sayyid al-Murtadha, 1413/992 : 33)

ท่านเป็นมุอัลลัฟ⁵ ที่มีลักษณะเป็นมุนาฟิก⁶ เดิมจาก ครอบครัว ยิว ชาวเมืองซอนอาอ ประเทศเยเมน เข้ารับอิสลามใน ปลายสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ (ร.ฎ.) และมีบทบาทสำคัญในการตระเวน เผยแพร่ความหลงทาง ความอูฐริหรือบิดอะฮ์ในหมู่ประเทศมุสลิมเริ่มตั้งแต่แคว้นหิญาซ (มักกะฮ์ ญะดะฮ์และเมืองใกล้เคียง) จนถึงเมือง กุฟะฮ์ บัศเราะฮ์ อียิปต์ และซาม และเป็นผู้สร้างวิกฤตการณ์ (พิตนะฮ์) ตั้งแต่สมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ อิบน์ อัฟฟาน จนถึงสมัยเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ.) ท่านเป็นที่รู้จักกันในนาม “อับน์ สะบะอ” หรือ “อับน์

³ อ่านว่า “อัลวะศอยาวัลรعاةฮ์” เป็นแนวคิดของอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ (อัลวะศอยา) หมายถึงรูล (ค็อลา)ได้สั่งเสียให้เคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ.) รับตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ หลังจากจากท่านรูล (ค็อลา) เสียชีวิต ส่วน (อรรออะฮ์) หมายถึง ท่านรูล (ค็อลา) จะ กลับสู่โลก เช่นท่านนบีฮิซา อิบน์ มัรยัม (อ.ฮ.) (Ibn Kathir, 1408/1988//7 : 184) ดูรายละเอียดในหน้าถัดไป

⁴ อ่านว่า “อัลอัมรุ บิลมะอรูฟ วันนะฮ์ยอ อันนิลมนักร์” แปลว่า การชักชวนกระทำความดี และห้ามกระทำความชั่ว

⁵ คำว่า “มุอัลลัฟ” เป็นภาษาอาหรับ หมายถึงคนต่างศาสนาที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม

⁶ คำว่า “มุนาฟิก” เป็นภาษาอาหรับ หมายถึงบุคคลที่ประกาศตัวว่าเป็นมุสลิม แต่ปกปิดการปฏิเสธอยู่ในจิตใจ มีลักษณะบุคคลหน้าไหว้หลังหลอกเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากท่าน รูล (ค็อลา) ได้อพยพไปยังมะดีนะฮ์แล้ว

อัลเศาวดาอ” แปลว่าบุตรคนผิวดำ อาศัยอยู่ในเมืองมะดาอิน การเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามของท่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อจะพยายามหาทางที่จะทำลายล้างศาสนาอิสลามและสร้างพินะฮฺในบรรดาประชาชนชาวมุสลิมให้มีความแตกแยก เป็นพรรค เป็นพวก กลุ่มของเขาชื่อว่า “อัลสะบะอียะฮฺ” ซึ่งมีผู้สนับสนุนคือคอลิด อิบน์ มุลญัม สุดาน อิบน์ หัมรอน และกะนนะฮฺ อิบน์ บะซัร เป็นต้น (al-Tabari,1407/1987/2: 647)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อับดุลเราะห์มาน อัลบะตะรียได้กล่าวว่า “อิบน์ สะบะอ” เป็นนักปราชญ์ชาวยิวและเป็นนักประดิษฐ์ที่เชี่ยวชาญขององค์การเคลื่อนไหวในการตีความของชาวยิว (حركة النأويل عند اليهود)⁷ ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ท่านนบีมูฮัมมัด (อ.ฮ)⁸ กำลังรอคอยเวลาจะลงมาตระเวนในคาบสมุทรอาหรับ และเขามีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ จึงเป็นเหตุให้ เขาสามารถเผยแพร่แนวคิดที่สืบทอดต่อชาวมุสลิมได้ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ได้กล่าวต่อว่า “ท่านได้รวบรวมข้อมูลภาษาอาหรับจากแหล่งต่างๆ ซึ่งเป็นหลักฐานที่เข้มแข็งน่าเชื่อถือ และเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นของอุสตาซฟาริด ลินเดอร์ผู้ที่ได้ให้ทัศนะว่า “อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอเป็นชาวยิว และเป็นผู้ก่อตั้งแนวคิดสำนักชีอะฮ์” (Tu’aimah, 1404/1983: 82 อ้างจาก ‘Abd al-Rahman al-Badawi, n.d. Mazahib al-islamiyah,2: 10)

แนวคิดของอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ

(1) แนวคิดอัลวะศอยาวัลรอจอะฮฺ (الوصايا والرجعة)

ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดอัลวะศอยา หมายถึง เคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) เป็นผู้ที่ได้รับการสังเวยจากท่านรสุล (ศ็อลา)⁹ ให้เป็นผู้นำ(เคาะลีฟะฮ์)คนต่อไป ในขณะที่ท่านยังมีชีวิต เขาได้เผยแพร่ แนวคิดนี้อย่างกว้างขวาง ในขณะที่เขา

อาศัยอยู่ในเมืองอียิปต์ เขาได้กล่าวว่า “แท้จริงท่านรสุล (ศ็อลา) ได้สังเวยเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) รับตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ ท่านรสุล (ศ็อลา) เป็นนบีและรสุล คนสุดท้าย ส่วนเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) เป็นผู้ที่รับสังเวยคนสุดท้าย และท่านมีสิทธิ์เป็นเคาะลีฟะฮ์มากกว่าบุคคลอื่นๆ ส่วนเคาะลีฟะฮ์อุษมาน (ร.ฎ) มีความสุดโต่ง ที่ได้ล่วงล้ำสิทธิ์ของเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ในการเป็นเคาะลีฟะฮ์ (Ibn Kathir,1408/1988//7: 184)

อับดุลกอฮิร อัลบัฆดาดี ซึ่งเป็นนักปราชญ์ในอิญเราะฮ์ศตวรรษที่ 4 เสียชีวิตปี ฮ.ศ 423 ได้กล่าวว่า “หลังจากเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) เสียชีวิตโดยถูกฆาตกรรม กลุ่มอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอได้กล่าวอ้างว่าท่านมิได้ถูกฆาตกรรม ที่ถูกฆาตกรรมนั้นคือชัยฏอนที่แปลงกายเป็นตัวเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ในขณะที่ฆาตกรรมนั้น เคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ได้ขึ้นบนท้องฟ้าซ่อนอยู่ในเมฆ เช่นเดียวกับท่านนบีมูฮัมมัด (อ.ฮ) ในขณะที่ผู้ทรยศจะสังหารท่าน มีชัยฏอนแปลงกายเป็นตัวท่านความจริงท่านมิได้ถูกฆาตกรรม ในขณะนั้นท่านได้พำนักอยู่บนท้องฟ้า (Tu’aymah, 1404/1983: 82 อ้างจาก ‘Abd al-Qahir al-Baghdadi, n.d.: 233) การกล่าวอ้างของ อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอที่มีต่อเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) เช่นนั้นเนื่องจากอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอได้รับอิทธิพลจากชาวยิว ซึ่งเป็นผู้ที่สุดโต่ง และมีแนวคิดที่ร้ายที่สุดต่อเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) กล่าวอ้างว่าเขาเอง เป็นนบี ส่วนเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) เป็นพระเจ้าเผยแพร่แนวคิดนี้ในเมืองกุฟะฮฺจนชาวกุฟะฮ์ได้รับอิทธิพลจากเขา จึงเป็นพรรคพวก เมื่อเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ทราบข่าวเช่นนั้น ท่านก็บัญชาให้เผ่าพวกของอิบน์ สะบะอ โดยการเผาในที่ลุ่มสองแห่ง (Tu’aymah,1404/1983: 81-82, 86)

อัลกิซซีได้รวบรวมสายรายงานบรรดานักประวัติศาสตร์อิสลามในอิญเราะฮ์ศตวรรษที่ 4 และได้พบว่าอับดุลเราะห์มาน อิบน์ อุบัยดิลละฮ์ อิบน์ สีนาน ได้กล่าวว่าท่านได้ยินญะฮ์ฟุรได้กล่าวว่า แท้จริง อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ ได้กล่าวอ้างว่าเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) เป็นพระเจ้า และเขาเป็นนบี หลังจากนั้นเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ทราบเรื่องนี้อย่างดี ต่อมาท่านก็ถามเขาเอง เขาก็สารภาพและยอมรับ หลังจากนั้นเคาะ

⁷ อ่านว่า “หะรอกะฮ์ อัตตะวีล อินดัลยะฮูด” เป็นชื่อขององค์กรของชาวยิว

⁸ (อ.ฮ) อ่านว่า อะลัยฮิสสะลัม เป็นการพรภาวนาต่อท้ายชื่อของบรรดานบีมะลาอิกะฮ์ และ ภริยาท่านนบีมุฮัมมัด มีความหมายว่า “ขอให้อัลลอฮ์ (สุบฯ) ทรงให้ความสันติแด่ท่าน”

⁹ (ศ็อลา) อ่านว่า.เป็นการพรภาวนาต่อท้ายชื่อของศาสดามุฮัมมัด มีความหมายว่า “ขอให้อัลลอฮ์ (สุบฯ) ทรงสดุดีและให้ความสันติแด่ท่าน” เป็นมารยาทที่ชาวมุสลิมควรกล่าวทุกครั้ง ที่มีการกล่าวถึงท่านศาสดามุฮัมมัด

ลีฟะฮฺอะลี (ร.ฎ.) ได้กล่าวว่า “โอ้ความพินาศ! และมารดาของท่านเป็นคนพินาศเช่นกัน” ครั้นต่อมาเคาะลีฟะฮฺอะลี (ร.ฎ.) สั่งให้เขาเตาบะฮฺ¹⁰ ภายในเวลาสามวัน เขาก็ปฏิเสธ ไม่ยอมเตาบะฮฺ ครั้นต่อมาเคาะลีฟะฮฺอะลี ลี (ร.ฎ.) ได้จำคุกเขาและสั่งให้กองบรุษซึ่งเป็นทาสของเคาะลีฟะฮฺอะลี (ร.ฎ.) สังหารเขา ณ มะดาอิน (Ibn Kathir, 1408/1988/7: 183) สอดคล้องกับหะดีษของท่านรสุล (ศ็อลฯ) ว่า

من بدل دينه فاقتلوه (البخاري: 6922)

ความว่า: ผู้ใดที่ได้เปลี่ยนศาสนาของ
เอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) จงฆ่าพวกเขา
เสีย (บันทึกโดยอัลบุคอรีย์หมายเลข
6922)

(2) แนวคิดอรรอจะฮฺซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อรรอจะฮฺ หมายถึงท่าน รสุล (ศ็อลฯ) จะกลับสู่โลก เช่นท่าน นบีอิซา อิบน์ มรยัม (อ.ฮ) ยาซิด อัล ปักอะสียได้กล่าวว่า “ในขณะที่ อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ อาศัยอยู่ในเมืองอีิปต์ เขาได้พบกับผู้ชายท่านหนึ่งและถามเขาว่า “จริงหรือท่าน นบีอิซา อิบน์ มรยัม (อ.ฮ) จะกลับสู่โลกอีกครั้ง ?” ผู้ชายท่านนั้นตอบว่า “ใช่” อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอก็กล่าวต่อว่า “ท่านรสุล (ศ็อลฯ) มีความประเสริฐและมีเกียรติยิ่งกว่าท่านนบีอิซา อิบน์ มรยัม (อ.ฮ) อีก ทำไมทั้งที่ท่านปฏิเสธว่าท่านรสุล (ศ็อลฯ) จะกลับสู่โลกอีกเช่นท่านนบีอิซา อิบน์ มรยัม (อ.ฮ)” (Ibn Kathir, 1408/1988/7:184) หลังจากเคาะลีฟะฮฺอะลี (ร.ฎ.) ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการแล้ว ท่านได้ อ่านคัมภีร์¹¹ ต่อสาธารณชน ขณะนั้นอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอได้ลุกขึ้นยืนและกล่าวต่อท่านว่า “ท่านจง

คลานบนพื้นดิน เคาะลีฟะฮฺอะลี (ร.ฎ.) ได้กล่าวตอบว่า “จงเกรงกลัวต่อเอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) เกิด !” แล้วเขาได้กล่าวอีกว่า “ท่านสามารถคลานเหมือนมะละอิกะฮ์¹²” เคาะลีฟะฮ์ อะลี (ร.ฎ.) ได้กล่าวตอบอีกว่า “จงเกรงกลัวต่อเอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) เกิด !” เขาได้กล่าวอีกว่า “ท่านเป็นผู้สร้างโลกและสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย และเป็นผู้ให้ปัจจัยยังชีพ (ริซกี)” หลังจากนั้นเคาะลีฟะฮฺอะลี (ร.ฎ.) ได้มีคำสั่งให้ประหารชีวิตเขา (al-Ghabban, 1419/199972:725)

บทบาทและอิทธิพลของอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ

(1) ในสมัยเคาะลีฟะฮฺอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน (ร.ฎ)

เคาะลีฟะฮฺอุษมาน (ร.ฎ.)ได้ปกครองอาณาจักรอิสลามเป็นระยะเวลา 12 ปี ในช่วงหกปีแรกสถานการณ์ราบรื่น สงบและสันติ แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงหกปีสุดท้ายก็เริ่มไม่สงบ ในต้นปี ฮ.ศ. 34 สถานการณ์ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ความปั่นป่วน ไร้สาระสายและความไม่สงบได้อุบัติขึ้นในอาณาจักรอิสลามเนื่องจากสาเหตุหลายๆประการหนึ่งจากนั้นคือ เคาะลีฟะฮฺอุษมาน (ร.ฎ.) ถูกมองว่าท่านได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่หรือผู้มีตำแหน่ง ส่วนใหญ่ จากบรรดาเครือญาติของท่านจึงทำให้ผู้ที่มิจิตใจไม่บริสุทธิ์ที่ได้รับอิทธิพลจากอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ ฉกฉวยโอกาส ยุยงให้ประชาชนชาวมุสลิมเกิดความไม่มั่นใจและไม่พอใจต่อเคาะลีฟะฮฺอุษมาน (ร.ฎ.) (al-Tabari, 1407/1987/2: 647; Mustafa, 1975:94)

กลุ่มอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอได้ก่อการร้ายกล่าวหา และใส่ร้ายบรรดาข้าราชการของเคาะลีฟะฮฺอุษมาน (ร.ฎ.) เนื่องจากพวกเขาคงจะปกครองบ้านเมืองด้วยตนเอง (al-Buwaiti, 1412/1991: 369)ซึ่งเคยร้องทุกข์ต่อเคาะลีฟะฮฺอุษมาน (ร.ฎ.) แต่ท่านไม่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มนี้ กลุ่มนี้จึงมีความตั้งใจอย่างสูงสุดที่จะก่อความไม่สงบและได้วางแผนจะลอบสังหารเคาะลีฟะฮฺอุษมาน (ร.ฎ.) ในที่สุดด้วยความประสงค์ของเอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) แผนการของเขาก็บรรลุผล (Ibn Kathir, 1408/1988/7: 203)

¹⁰ เตาบะฮฺ หมายถึง การกลับตัวสู่เอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) เป็นการขอกฎโทษจากพระองค์ และเป็นศาสนกิจที่มุสลิมควรปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันโดยกล่าวว่า (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ) เนื่องจากมนุษย์บนโลกนี้ไม่พ้นจากการกระทำบาป นอกจากท่านรสุล (ศ็อลฯ) การเตาบะฮ์ที่เอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ทรงรับและจะลบล้างบาปนั้นต้องครบองค์ประกอบสามอย่างด้วยกันคือ 1) การละทิ้งสิ่งที่ได้กระทำ 2) มีความสำนึกผิดต่อการกระทำจนน้ำตาไหล 3) มีความตั้งใจอย่างสูงจะไม่กระทำอีกต่อไป

¹¹ คัมภีร์ หมายถึงการเสวนาธรรม หรือการกล่าวโอวาท

¹² มะละอิกะฮ์ หมายถึง เทวดา (อาลี ฮาเลบี: 257) ถูกสร้างด้วยรัศมี และมีความรักภักดีต่อเอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ตลอด และสามารถจะแปลงกายตามความประสงค์ของเอก

อุมมะฮ์ฮ์และผู้อื่นซึ่งเป็นสายรายงานที่ถูกต้อง รายงานว่า เมื่อปี ฮ.ศ. 34 มีประชาชนชาวมุสลิมจาก เมืองกูฟะฮ์ที่ได้รับอิทธิพลจาก อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ (Ibn Kathir, 1408/1988/7: 203) ได้ประท้วงอย่างแรง ต่อผู้นำแคว้นกูฟะฮ์ที่มีชื่อว่าสะอิด อิบน์ อัลอาศ และบีบบังคับให้เคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ) ปลดผู้นำแคว้นดังกล่าวออกจากตำแหน่งแล้วแต่งตั้งคนใหม่ที่มีไช่เป็นญาติของท่าน(Mahmud,1405/1985 : 233) ในปี ฮ.ศ. 35 กลุ่มของ อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอจากเมืองกูฟะฮ์ บัศเราะฮ์และอียิปต์ได้ยกขบวนมายังเมืองมะดีนะฮ์ มาในรูปแบบจะทำพิธีอุมเราะฮ์¹³ เมื่อเคาะลีฟะฮ์อุมมาน ทราบเรื่องดังกล่าวท่านก็บัญชาให้เคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ไปเจรจากับพวกเขา ณ หมู่บ้านอัลญุฟะฮ์ พวกเขาได้กล่าวหาและใส่ร้ายป้ายสีเคาะลีฟะฮ์อุมมาน(ร.ฎ)ว่า “ได้เผาคัมภีร์อัลกุรอาน ละหมาดไม่ก่อศรั (ย่อ) ในขณะที่ท่านอยู่ ณ มักกะฮ์ ได้แต่งตั้งบรรดาผู้นำแคว้นและเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่ม ทั้งหรือปลดบรรดาเศาะหาบะฮ์ ที่อาจุโส และให้สิทธิพิเศษต่อบนหรือตระกูลอุมัยยะฮ์เหนือกว่าผู้อื่น เมื่อเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ทราบเช่นนั้นท่านได้ปกป้องและแก้ต่างข้อกล่าวหาดังกล่าว ด้วยการอธิบายให้ชัดเจนเพื่อให้เข้าใจดังต่อไปนี้

1) การที่เคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ) ได้เผา คัมภีร์อัลกุรอาน นั้น ท่านได้เผาเฉพาะส่วนที่คิดว่าจะเกิดความขัดแย้ง (อิดติลาฟ) เนื่องจากกลัวว่าประชาชนชาวมุสลิมจะเกิดความแตกแยก ในอนาคต สำหรับส่วนอื่นๆ ของคัมภีร์ที่ถูกต้องตามมติเอกฉันท์ท่านมิได้เผา

2) การที่เคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ) ละหมาดไม่ก่อศรั (ย่อ) ในขณะที่ท่าน อยู่ ณ มักกะฮ์นั้น เนื่องจากท่านได้ตั้งใจ (นียัต) จะคงที่ตลอด (มุกิม) อยู่ ณ ที่นั้น

3) การที่เคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ) ได้แต่งตั้ง บรรดาผู้นำแคว้นและเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่ม เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นมีบุคลิกเป็นคนดี (ศอลิห) มีคุณลักษณะยุติธรรม และไว้วางใจได้ และท่านตามแบบอย่างของท่านรَسُول (ศ็อลา) กล่าวคือ ท่านเคยแต่งตั้งท่านอ

ตาบ อิบน์ อุสัยดฺ (ร.ฎ) เป็นผู้นำแคว้นมักกะฮ์ ขณะที่เขามีอายุเพียง 20 ปี

4) การที่เคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ) ให้สิทธิพิเศษต่อบนอุมัยยะฮ์ นั้นถือได้ว่าท่านได้ปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านรَسُول (ร.ฎ)เช่นกัน ในการให้สิทธิพิเศษแก่ชาวกร็อยซ์ ซึ่งในยุคต่อมาเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ได้กล่าวพาดพิงเรื่องนี้ว่า “ข้าพเจ้าขอสาบานต่อเอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) หากว่าญะฮ์ลศวรรคอยู่ในกำมือข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะเปิดให้นิอุมัยยะฮ์เข้าสวรรค์” ท่านอธิบายอย่างชัดเจนให้พวกเขา เข้าใจต่อการกระทำ ของเคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ) ท่านยังได้ตักเตือนให้เคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ) เกรงครัตและเด็ดขาดตามแบบอย่างของท่านรَسُول (ศ็อลา) และเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมทั้งสองท่าน ได้แก่ เคาะลีฟะฮ์อุมบักร์อัศศิดดิก และเคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบ (ศ็อลา) ถึงแม้ว่าสถานการณ์จะเป็นเช่นไรก็ตาม หลังจากนั้นพวกเขาต่างก็แยกย้ายไปยังเมืองที่ตนอาศัย

ครั้นต่อมาไม่นานกลุ่มของอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ จากเมืองบัศเราะฮ์ กูฟะฮ์ และอียิปต์ได้ยกขบวนมาในรูปแบบจะประกอบพิธีหัจญ์ และได้แบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มอับดุลเราะหมาน อุดัยศ อัลบะละวีย กลุ่มกะนานะฮ์ อิบน์ บะซัร กลุ่มสุดาน อิบน์ หัมรอน และกลุ่มกุดัยเราะฮ์ อัศสะกุนีย กลุ่มเหล่านั้นได้ร่วมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่กลุ่มเดียวกันซึ่งนำโดยอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอและอัลฆอฟิกี อิบน์ หัรบ มีจุดประสงค์คือจะแต่งตั้งคนใดคนหนึ่งจากเศาะหาบะฮ์สามท่าน ได้แก่ เคาะลีฟะฮ์อะลี ชุบัยร อิบน์ อัลเอวาม และฏอลหะฮ์ อิบน์ อุบัยดิลละฮ์ (ร.ฎ) เป็นผู้รับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ สาานต่อจากเคาะลีฟะฮ์เคาะลีฟะฮ์อุมมาน(ร.ฎ) เสียชีวิต หลังจากนั้นพวกเขาเข้าหา พบะ เจริจา โนมน์าวจิตใจ และปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะหาบะฮ์เหล่านั้น เพื่อรับหน้าที่เป็นเคาะลีฟะฮ์คนต่อไป ปรากฏว่าเศาะหาบะฮ์เหล่านั้นปฏิเสธและคัดค้านอย่างหนัก หลังจากนั้นไม่นาน เกิดการล้อมบ้านของเคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ) (al-Tabari,1407/1987/2: 647)

กลุ่มของอับดุลลอฮ์ อิบน์สะบะอ ได้กล่าวอ้างและครหาว่า เคาะลีฟะฮ์อะลี ฏอลหะฮ์ และอัสซุบัยร (ร.ฎ) เป็นผู้สนับสนุน และส่งเสริมอุดมการณ์กลุ่มของ

¹³ อุมเราะฮ์หมายถึงการทำพิธีเหมือนกับการทำพิธีฮัจญ์ทุกประการ ยกเว้น การฟ่านัก ณทุ่งสนามอะรอฟะฮ์ ค้างคืนที่มินา และมุขเคลีฟะฮ์สามารถทำได้ตลอด ส่วนพิธีฮัจญ์ทำเฉพาะวัน และเดือนที่กำหนดเท่านั้น คือ ตั้งแต่วันที่ 9-13 ของเดือนซุลหิจญะฮ์เท่านั้น

เขา และได้กล่าวว่า “อาณาจักรอิสลามตอนนี้กำลังตกอยู่ในสภาพที่ปั่นป่วน ไร้สาระสาย วุ่นวาย และบรรดาเคาะหะบะฮ์สามท่านนั้น ต่างก็มีความประสงค์จะเปลี่ยนเคาะลีฟะฮ์ใหม่เช่นกัน” (al-Hamd, n.d.:146-149)

สัยฟ อิบน์ อุมีร์ อัตตะมิมียได้รายงานไว้ว่า ในช่วงสถานการณ์เช่นนี้เป็นโอกาสดีสำหรับ อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ ที่จะโน้มน้าวจิตใจประชาชนชาวมุสลิม โดยการตระเวนและเผยแพร่กุศโลบาย “การชักชวนการกระทำ ความดี และห้ามการกระทำความชั่ว” จึงทำให้ประชาชนบางส่วนมีความสนใจ โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับการศึกษาและความศรัทธาเสื่อมโทรมดังกล่าวแล้วข้างต้น สอดคล้องกับทัศนะของอะหมัดามีนที่ได้กล่าวว่า กลุ่มเคาะวาริจญ์อัสสะบะฮียะฮ์ได้กระจายอย่างลับๆ ในปลายสมัยเคาะลีฟะฮ์อูษมาน (ร.ฎ) ซึ่งกลุ่มนี้มีนโยบายหลักคือ การปลดเคาะลีฟะฮ์อูษมาน (ร.ฎ) จากตำแหน่ง และแต่งตั้งเคาะลีฟะฮ์คนใหม่ ประวัติศาสตร์อิสลามได้บันทึกว่ากลุ่มเคาะวาริจญ์เริ่มเกิดขึ้นในสมัยปลายของการปกครองเคาะลีฟะฮ์อูษมาน (ร.ฎ) แต่ขณะนั้นยังไม่กระตือรือร้น ต่อมาอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอได้เผยแพร่ แนวคิดดังกล่าว และสร้างกระแสไปทั่วทุกสารทิศ ทว่าอาณาจักรอิสลามเริ่มตั้งแต่ว่าคาบสมุทรอาหรับ จนถึงเมืองบัศเราะฮ์ กุฟะฮ์ และซาม แต่ชาวซามส่วนใหญ่ปฏิเสธ และขับไล่เขาออกจากเมืองแห่งนี้ จุดยืนของชาวซามเช่นนี้ เนื่องจากแคว้นซามอยู่ใต้การปกครองของท่านมูอาวิยะฮ์ อิบน์ อับดุลลอฮ์ (ร.ฎ) ซึ่งท่านสามารถควบคุมประชาชนของท่านอย่างทั่วถึง จึงทำให้ชาวซามมีจุดยืนที่เด็ดขาด ไม่สับสน และไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มีความแตกต่างกับกับชาวแคว้นอื่นๆ (Ibn Kathir, 1408/1988/7: 203)

(2) ในสมัย เคาะลีฟะฮ์อัสลี อิบน์ อับดุลลอฮ์ (ร.ฎ)

เคาะลีฟะฮ์อัสลี (ร.ฎ) ได้ดำรงตำแหน่งในช่วงสถานการณ์บ้านเมืองวุ่นวาย สับสน ไร้สาระสาย และไม่สงบจึงทำให้ท่านลำบากและยุ่งยากในการควบคุมสถานการณ์ กล่าวคือท่านไม่สามารถระบุและดำเนินคดีกับฆาตกรที่สังหารเคาะลีฟะฮ์อูษมาน (ร.ฎ) ตามกฎ

ชะรีอะฮ์¹⁴ ได้ หลังจากท่าน ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการประมาณสี่เดือน ท่านหญิงอาอิชะฮ์ บินต อับบักร์ (ร.ฎ) เรียกร้องให้เคาะลีฟะฮ์อัสลี (ร.ฎ) ดำเนินคดีต่อกลุ่มฆาตกรที่สังหารเคาะลีฟะฮ์อูษมาน (ร.ฎ) ในขณะนั้นสถานการณ์รอบด้านเต็มไปด้วยความวุ่นวาย ไร้สาระสาย ท่านหญิงอาอิชะฮ์และพรรคพวกได้ยกขบวนมาจะเจรจา ประรองดองและปรึกษาหารือกับเคาะลีฟะฮ์อัสลี (ร.ฎ) เพื่อหาวิธีทางที่จะคลี่คลายสถานการณ์ที่ปั่นป่วน และหลีกเลี่ยงสงคราม (Ibn Khaldun, 14013/1992: 579) ในเมื่อทั้งสองฝ่าย (ฝ่ายเคาะลีฟะฮ์อัสลี กับฝ่ายท่านหญิงอาอิชะฮ์ (ร.ฎ) สามารถตกลงกันได้ ต่างฝ่าย ต่างมีความรู้สึกปลื้มปิติและมีความสุขเป็นอย่างยิ่ง ครั้นต่อมาเคาะลีฟะฮ์อัสลี (ร.ฎ) ได้ประกาศต่อสาธารณชนว่า “โอ้ประชาชนชาวมุสลิมทุกท่านพวกรั้วนี้ พวกเราจะเดินทางกลับบ้าน เนื่องจากเราได้ตกลงกันแล้วว่า จะประรองดองกัน ส่วนกลุ่มฆาตกรที่สังหารเคาะลีฟะฮ์อูษมาน (ร.ฎ) ห้ามเดินทางกลับพร้อมกับพวกเราอย่างเด็ดขาด” เมื่อกลุ่มฆาตกร ซึ่งนำโดยอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ มีประมาณ สองพันกว่าคนโดยไม่มีเคาะหะบะฮ์แม้แต่ท่านเดียว ทราบเช่นนั้น พวกเขาได้ประชุมและมีมติเอกฉันท์ว่า “พวกเราจะพยายามจุดไฟสงครามระหว่างสองฝ่าย (เคาะลีฟะฮ์อัสลีและท่าน หญิงอาอิชะฮ์ (ร.ฎ)) พวกเราอย่าปล่อยให้สองฝ่ายนี้ร่วมมือกันได้อย่างเด็ดขาด หากว่าสองฝ่ายนี้มีเอกภาพหรือความปรองดองกัน พวกเราจะต้องประสบความเดือดร้อนอย่างแน่นอน” (Ibn Kathir, 1408/1988/7 : 249-251)

ขณะที่ทั้งสองฝ่ายกำลังเดินทางอย่างสันติ ก่อนที่จะถึงเวลารุ่งอรุณ กลุ่มของอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอได้โจมตีกลุ่มของท่านหญิงอาอิชะฮ์ (ร.ฎ) ทำให้กลุ่มท่านหญิงตกตะลึงและเข้าใจว่ากลุ่มของเคาะลีฟะฮ์อัสลี (ร.ฎ) เป็นกลุ่มที่ละเมิดสัญญา เมื่อเป็นเช่นนั้น กลุ่มท่านหญิงจึงได้โจมตีกลับอย่างรุนแรง ผลสุดท้ายปรากฏว่าฝ่ายของเคาะลีฟะฮ์อัสลี (ร.ฎ) ได้รับชัยชนะ และเกิดการนองเลือดระหว่างมุสลิมด้วยกันอย่างทารุณ ปรากฏว่ามีผู้เสียชีวิต และได้รับบาดเจ็บอย่างสาหัสมากมาย (Ibn Kathir, 1408/1988/7: 249-251)

¹⁴ กฎชะรีอะฮ์หมายถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลาม

หลังจากสงครามอูฐได้เสร็จสิ้น อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ ไม่ได้หยุดยั้งจากการก่อการร้ายที่เป็นเจตนาของเขาโดยการยุยงบรรดาผู้เข้าร่วมสงครามฝ่ายของเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ขอร้องให้ท่านแบ่งทรัพย์สินของอูฐ หะษุ และซุบัยร (ร.ฎ) ที่ได้รับการชัยชนะในสงครามอูฐ แต่เคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ปฏิเสธคำเรียกร้องของพวกเขาเหล่านั้น อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอและพรรคพวก ได้ฉวยโอกาสกล่าวใส่ร้ายป้ายสีและสร้างความสงสัยเกี่ยวกับเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) หลังจากนั้นไม่นานเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) ได้ทราบเรื่องที่เกิดขึ้น ท่านจึงได้เดินทางเข้าเมืองบัศเราะฮ์ และได้แบ่งทรัพย์สินจากคลังของรัฐ (บัยตุลมาล) ให้แก่ผู้เรียกร้องแต่ถึงแม้ว่าท่านได้ปฏิบัติเช่นนั้น อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอและพรรคพวก ก็ยังไม่ยอมหยุดนิทาและใส่ร้ายป้ายสีท่าน(Zahir,1404/1984: 158-159)

อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ พยายามสร้างความเอกภาพกลุ่มผู้ร้าย สร้างความแตกแยกภายในหมู่มุสลิมด้วยกัน สร้างความห่างเหินระหว่างเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) กับผู้ที่มีจิตใจที่บริสุทธิ์จนพวกเขาเหล่านั้นมีความเข้าใจผิดต่อท่าน เช่นแม่ทัพทหาร และที่ปรึกษาอาวุโส เป็นต้น กล่าวได้ว่าหากพิจารณาถึงบทบาทอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ และพรรคพวกอย่างผิวเผินแล้วจะเห็นว่าท่านเป็นผู้สนับสนุนเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ) แต่ความจริงแล้ว ท่านเป็นศัตรู (Zahir,1404/1984: 158-159)

การวิเคราะห์สายรายงานเกี่ยวกับอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ

ิบน์ กะษีรียอมรับสายงานของสัยฟ อิบน์ อุมร์ อัตตะมิมี และถือว่าถูกต้องโดยเฉพาะในเรื่องการฆาตกรรมเคาะลีฟะฮ์อะลี อิบน์ อัฟฟาน (ร.ฎ) และสัยฟ ได้รวบรวมจากสายรายงานที่หลากหลายให้เป็นสายรายงานเดียวกัน สายรายงานเหล่านั้นประกอบด้วยสายรายงานของเคาะลีฟะฮ์ อิบน์ ค็อยยาฎ ซึ่งเป็นครูท่านหนึ่งของบุคอรี ซึ่งเป็นสายรายงานที่เข้มแข็งและหนักแน่น

อะหมัด รอติบ อัมรุซียได้กล่าวว่า สัยฟ เป็นนักประวัติศาสตร์ที่มีความเชี่ยวชาญ และอัญญอบะรียได้ยืนยันและกล่าวว่า สัยฟ มีความเชี่ยวชาญประวัติศาสตร์

ในยุคต้น ดร. อัมมาร อัญญอลิปีได้ยืนยันและกล่าวว่า สัยฟ เป็นนักประวัติศาสตร์ในยุคต้นเนื่องจากท่านเสียชีวิตในสมัยการปกครองสมัยอรรอชิด ปีศ.ศ. 193 และท่านเป็นคนหนึ่ง ที่มีส่วนร่วมกับการอัคริมชัยที่รายงานหะดีษ นักหะดีษและนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ยอมรับสายรายงานของ สัยฟ ในเรื่องที่มีความเกี่ยวกับอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ

ิบน์ หิบบาน อัซซะฮะบียและิบน์ หะญูร บุคคลเหล่านั้นไม่ยอมรับสายรายงานของสัยฟโดยอ้างเหตุผลว่าเป็นสายรายงานที่ไม่เข้มแข็ง แต่พวกเขาก็ยอมรับการรายงานของเขาที่เกี่ยวข้องกับ อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ เหมือนท่านอื่นเช่นกัน (Ibn Kathir, 1408/1988/7: 203)

ทัศนะของอะฮ์ลุลสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์และตาบิอิน ที่มีต่อ อับดุลลอฮ์ อิบน์สะบะอ

1.1) อัซซะฮะบีย เกิดใกล้ปีศ.ศ. 20 และเสียชีวิตปีศ.ศ.103 ตรงกับ ค.ศ. 721 ได้รายงานว่าเป็นบุคคลที่หลอกลวงคนแรก คือ อิบน์ สะบะอ” (al-Ghabban,1419/1999/2 :725)

ิบน์สิรีนได้อธิบายการรายงานของ อัซซะฮะบียว่า “อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ” เป็นบุคคลท่านแรกที่เปิดประตูกฎการณียัตติเยอที่นำไปสู่การหลอกลวง (al-Ghabban, 1419/1999/2: 725)

1.2) กอตาดะฮ์ อิบน์ ดะอามะฮ์ อัสสะดุสียเสียชีวิตปีศ.ศ.117 ตรงกับ ค.ศ. 735 ซึ่งเป็นตาบิอินและนักอรรถาธิบายที่จำอัลกุรอานเป็นเลิศได้รายงานในหนังสืออรรถาธิบายที่มีชื่อ อัตตัจฟิร อัญญอบะรีย (al-Tafsir al-Tabari) ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของอัญญอบะรียที่กล่าวไว้ในหนังสืออรรถาธิบายของท่านว่า “อัสสะบะอียะฮ์และอัลหุรริยะฮ์ ผู้ที่บูชาเจวิด ผู้อุทริในศาสนาของเอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ประกอบด้วยชาวคริสต์ ยิว มะญุสีย (บูชาไฟ) และกอดะริยะฮ์¹⁵ เป็นต้นกำเนิดของกลุ่มเหล่านั้นเอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ได้ตรัสว่า

¹⁵ กอดะริยะฮ์ หมายถึงลัทธิที่มีหลักการปฏิเสธการกำหนดสถานะของเอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) และอัลกุอานันคือสิ่งที่ถูกสร้าง มีใช้คำตรัสของพระองค์ (มุณีร มุฮำหมัด และ นาอิม บุญมาเลิศ, 2530: 35)

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا
تَشَبَّهَ ابْتِغَاءً لِلْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءً تَأْوِيلَهُ﴾ (آل
عمران: 7)

ความว่า: ส่วนบรรดาผู้ที่ในหัวใจของพวกเขา
เขามีการเอนเอียงออกจากความจริงนั้น
เขาจะติดตามโองการที่มีข้อความเป็นนัย
จากคัมภีร์ ทั้งนี้เพื่อแสวงหาความวุ่นวาย
(เพื่อให้เกิดความวุ่นวายในหมู่ผู้ศรัทธา
ด้วยการตีความโองการที่เป็นนัยให้เ
ออกไปจากความเป็นจริงที่พวกเขาเคย
ได้รับมาก่อน) (สุเราะฮฺอะลาอิมรอน: 7)

1.3) หุญัยยะฮ์ อิบน์ อะดี อัลกันดี อัลกุฟัย ซึ่ง
เป็นตาบียีที่เชื่อถือได้ ท่านได้กล่าวว่า “ท่านได้เห็นเคาะ
ลีฟะฮฺอะลี (ร.ฎ.) ยืนอยู่บนมินบร¹⁶ และได้กล่าวว่า “อ
ิบน์ สะบะอ เป็นผู้ที่กล่าวเท็จเกี่ยวกับเอกองค์อัลลอฮ์
(สุบฯ) และรَسُولของพระองค์ และหันเหจากสัจธรรม”
(Ibn Amahzün, 1420/1999/1: 299) อ้างจาก Ibn
‘Asākir, n.d./7: 331)

1.4) ผู้ที่ได้รับความเป็นธรรมจากบรรดาอะฮ์ล
ิสุนนะฮ์ได้กล่าวว่า “อิบน์ สะบะอ” มีแนวคิดแบบชาวยิว
คือ ถือว่าการตามอารมณ์หรือตามอำเภอใจตนเองนั้นไม่
เป็นสิ่งที่ผิด ถึงแม้ว่าสิ่งเหล่านั้นจะคัดค้านกับบทบัญญัติ
กฎหมายอิสลามก็ตาม ท่านเป็นผู้ที่ริเริ่มแผนการก่อการ
ร้ายต่อชาวมุสลิมคือสร้างความคลุมเครือ พยายามทำให้
มุสลิมหันเหจากสัจธรรมที่เที่ยงแท้ และผู้ริเริ่มวาง
แผนการในการลอบสังหารเคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ.) (Ibn
Amahzün, 1420/1999/1: 399)

1.5) นักประวัติศาสตร์อิสลามและนักปราชญ์
ชาวสะลัฟและชาวคอลลัฟได้บันทึกว่าอับดุลลอฮ์ อิบน์
สะบะอ เป็นผู้ที่มีแผนการร้ายต่อชาวมุสลิมโดยการสร้าง
ความคลุมเครือและพยายามทำให้มุสลิมหันเหจากสัจ
ธรรมที่แท้จริงและเขาผู้ริเริ่มวางแผนการในการลอบ
สังหารเคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ.) (Ibn Amahzün,
1420/1999/1: 399)

2) ทศนะของกลุ่มชีอะฮ์ที่มีต่ออับดุลลอฮ์ อิบน์สะบะอ

2.1) อับู ญะอฟร์ อัศศอดุก อิบน์ บะบะวัยฮ์
อัลกุมัยย ซึ่งเป็นนักหะดีษสำนักคิดชีอะฮ์ที่อาวโ
(เสียชีวิตปีฮ.ศ.381 ตรงกับ ค.ศ. 991) ท่านได้กล่าวว่า
“เคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ.) ได้คัดค้านอย่างหนักแน่น ต่อ
แนวคิดของ อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ และเป็นบุคคลแรก
ที่มีความสุดโต่งที่สุด ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์อิสลาม”
(Ibn Amahzün, 1420/1999/1:299 อ้างจาก Ibn
‘Asākir, n.d. /7: 331)

2.2) อิบน์ อรฺมุรตะฏอ ซึ่งเป็นนักปราชญ์ชีอะฮ์
อัชชะดียะฮ์ เสียชีวิตปีฮ.ศ. 840 ตรงกับ ค.ศ. 1436 ท่าน
ได้กล่าวว่า “อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ เป็นบุคคลแรกที่
เป็นชีอะฮ์ ที่กล่าวอ้างว่าเคาะลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ.) เป็นผู้รับ
การสั่งเสียให้รับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์หลังจากท่านรَسُول
(ร.ฎ.)เสียชีวิต” (Ibn Amahzün,1420/1999/1:299 อ้าง
จาก Ibn ‘Asākir, n.d. /7: 331)

สรุปบทบาทและอิทธิพลของอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ ในอาณาจักรอิสลามี่ดังนี้

1) บทบาทที่ยุงในการสร้างความแตกแยก
บรรดาชาวมุสลิม ในอาณาจักรอิสลามทั้งในสมัยปลาย
การปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมมานและสมัยของเคาะ
ลีฟะฮ์อะลี (ร.ฎ.)

2) บทบาทในการสร้างความเอกภาพ บรรดา
ชาวมุสลิมที่มีจิตใจไม่บริสุทธิ์ และความศรัทธาอ่อนแอให้
เกลียดชังเคาะลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ.) และบรรดาเจ้าหน้าที่
ข้าราชการของท่าน

3) บทบาทในการวางแผนลอบสังหารเคาะ
ลีฟะฮ์อุมมาน (ร.ฎ.) จนบรรลุผล จึงทำให้ท่านถูก
ฆาตรกรรมอย่างโหดเหี้ยมยังไม่เคยปรากฏใน
ประวัติศาสตร์อิสลาม

4) บทบาทในการเผยแพร่แนวคิดหลงทางและ
อูตริแก่ชาวมุสลิมที่ไร้การศึกษาและความศรัทธาอ่อนแอ
ทั่วอาณาจักรอิสลามในสมัยนั้นทำให้มีผลต่อแนวคิด
สำนักชีอะฮ์ เป็นที่แพร่หลายต่อกลุ่มชนชาวมุสลิม
บางส่วนจนถึงปัจจุบัน

5) บทบาทในการจุดไฟสงครามระหว่างกลุ่ม
เคาะลีฟะฮ์อะลีกับกลุ่มท่านหญิงอาอิชะฮ์ (ร.ฎ.) ในการ

¹⁶ มินบรหมายถึงสถานที่อ่านคัมภีร์ข้างหน้าสุดของมัสยิด

ทำสงครามอูฐจนทำให้บรรดาศาหาบะฮ์หลายท่านเสียชีวิตและบาดเจ็บอย่างสาหัสที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์อิสลาม ทั้งๆทั้งสอง (เคาะลีฟะฮ์อะลีและท่านหญิงอาอิชะฮ์ (ร.ฎ.) มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดจากครอบครัวเดียวกันและได้ตกลงกันแล้วว่า ต่างคนต่างก็จะหาวิธีการที่จะคลี่คลายสถานการณ์บ้านเมืองให้อยู่ในสภาพที่สงบสุขเช่นเดิม

6) ท่านมีจิตวิทยาสูงในการโน้มน้าวจิตใจโดยใช้ความนุ่มนวลและกุศโลบายการชักชวนกระทำความดีและห้ามกระทำความชั่ว จึงทำให้ชาวมุสลิมบางส่วนในเมืองอียิปต์ กูฟะฮ์ และบัศเราะฮ์ คล้อยตามมิได้ไตร่ตรองโดยเฉพาะมุสลิมที่ได้รับการศึกษาและความศรัทธาอ่อนแอ

บทเรียน

บทเรียนที่ได้รับจากการศึกษาบทบาทและอิทธิพลของอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ์โดยสรุปดังนี้:

1) อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ์ เป็นศัตรูอิสลามในสองสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์และอับบาซียะฮ์ เป็นเรื่องปกติ เดิมท่านเป็นชาวยิว การเป็นอิสลามของท่านนั้นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ธรรมชาติของชาวยิวจะมีจิตใจที่แข็งกระด้างแสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากอิสลามเนื่องจากพวกเขาถือว่าตนเองเป็นตระกูลบনীอิสรออีล และมีแนวคิดที่ว่า ตนเองเป็นประชาชาติที่มีความประเสริฐและเกียรติที่สูงส่ง ที่ถูกเอกองค์อัลลอฮ์ (สُبْحָ) คัดเลือกครอบครองโลก โดยเฉพาะท่านนบีมุฮัมมัด (ส.ล.) จากตระกูลบনীอิสรออีล

2) อับดุลเลาะฮ์ อิบน์ สะบะอ์ มีตัวตน มุอัลลัฟ ที่มีลักษณะมุนาฟิก มีบทบาทกว้างขวาง ใช้จิตวิทยาสูงในการโน้มน้าวจิตใจประชาชนในสมัยนั้นโดยใช้กุศโลบาย “การชักชวนกระทำความดี และห้ามกระทำความชั่ว” จึงทำให้ประชาชนบางส่วนสับสน ชลุมและคลุมเครือโดยเฉพาะประชาชนที่ได้รับการศึกษา และมีความศรัทธาอ่อนแอหรือไม่มั่นคง ประชาชนเหล่านั้นคล้อยตามโดยมิได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

3) ธรรมชาติของประชาชนชาวมุสลิมที่มีความศรัทธาที่มั่นคง ทุกยุค ทุกสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงวันกียา

มะฮ์¹⁷ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากศัตรู เพื่อเป็นการทดสอบศัตรูเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นมุนาฟิก (มุสลิมหน้าไว้หลังหลอก) หากว่าศัตรูเหล่านั้น เป็นคนต่างศาสนา พวกเขาจะพยายามศึกษาเรื่องอิสลามให้รอบรู้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งกว่าชาวมุสลิม เพื่อที่จะทำลายล้างอิสลาม โดยการกล่าวหา ใส่ร้ายป้ายสีท่านรَسُول (คือล.) บรรดาภริยาและบรรดาศาหาบะฮ์(ร.ฎ.) และสร้างความคลุมเครือสับสน ที่ปรากฏอย่างชัดเจนในโลกปัจจุบัน

4) ประชาชนชาวมุสลิมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งโดยเฉพาะความรู้ศาสนาจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์ เนื่องจากความรู้ศาสนาเท่านั้น ที่สามารถสร้างความศรัทธาที่มั่นคงและตักวา (ยำเกรง) โดยการนำหลักศาสนาเป็นบรรทัดฐานในการดำรงชีวิต ควรมีจุดยืนที่มั่นคง เด็ดขาดสอดคล้องกับอัลกุรอานและสุนนะฮ์ ถึงแม้ว่ามีความจำเป็นอยู่อย่างโดดเดี่ยว อย่าหลงในกุศโลบายหรือโฆษณาชวนต่างๆ โดยเฉพาะในโลกปัจจุบัน ควรศึกษาอย่างไตร่ตรอง และรอบคอบ มิฉะนั้นจะเป็นเหยื่อของศัตรู ด้วยเหตุนี้เคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบ (ร.ฎ.) เคยเตือนว่า เห็นควรอย่างยิ่งในการรู้จักบุคคลิกของแต่ละคน ต้องใช้เวลาในการศึกษา โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย แต่วิธีการที่ได้ผลที่สุดคือการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน

บทสรุป

อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ์ เป็นมุอัลลัฟ และมุนาฟิก จาก ครอบครัว ชาวมืองศอนอาอ ประเทศเยเมน หรือเป็นที่รู้จักว่า “ อิบน์ สะบะอ์ ” เข้ารับอิสลามในช่วงปลายสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ (ร.ฎ.) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อจะพยายามหาทางที่จะทำลายล้างศาสนาอิสลามและก่อความขัดแย้งขึ้นในสังคมมุสลิมยุคแรกเพื่อให้ประชาชนชาวมุสลิมแตกแยกออกเป็นพรรคเป็นพวกในสองสมัยแรกๆกล่าวคือ ช่วงปลายสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ (ร.ฎ.) ซึ่งเป็นช่วงเริ่มเกิดความไม่สงบ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ์ ฉกฉวยโอกาส พยายามอย่างทุกวิถีทางที่ยุยงให้ประชาชนชาวมุสลิม เกิดความ

¹⁷ วันกียามะฮ์หรือวันอาคิเราะฮ์ หมายถึงวันสิ้นโลก

เกลียดชังและไม่พอใจต่อการปกครองของเคาะลีฟะฮ์ฮุซัยมาน (ร.ฎ) โดยกล่าวอ้างว่าท่านล่วงล้ำสิทธิของเคาะลีฟะฮ์ฮะลี (ร.ฎ) และเอื้อประโยชน์ต่อวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ และได้วางแผนลอบสังหารเคาะลีฟะฮ์ฮุซัยมาน (ร.ฎ) จนบรรลุผล ช่วงต้นสมัย เคาะลีฟะฮ์ฮะลี (ร.ฎ) กลุ่มฆาตกรกร ซึ่งนำโดยอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอพยายามทุกวิถีทางที่จะจุดไฟสงครามระหว่างสองฝ่าย คือฝ่ายเคาะลีฟะฮ์ฮะลี กับฝ่ายท่านหญิงอาอิชะฮ์ (ร.ฎ) ผลสุดท้ายเกิดการทำสงครามที่รู้จักกันในนาม “สงครามอุฐ” อย่างดุเดือดเกิดการนองเลือดระหว่างมุสลิมด้วยกันอย่างทารุณ

อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอเป็นผู้นำกลุ่มเคาะวาริจญ์ที่มีชื่อว่า “อัสสะบะฮียะฮ์” และท่านเป็นคนแรกที่ก่อตั้งสำนักแนวคิดชีอะฮ์ ซึ่งมีแนวคิดอัลวะศอยาและอรรออะฮ์ ท่านมีบทบาทสำคัญในการตระเวน เผยแพร่ความหลงทาง ความอูตริหรือบิดอะฮ์โดยใช้กุศโลบาย “การชักชวนทำความดีและ ห้ามจากการกระทำความชั่ว” มาบังหน้า ทำให้ประชาชนชาวมุสลิมที่ไร้การศึกษาความศรัทธาอ่อนแอคล้อยตาม แนวคิดเหล่านั้นได้กระจายทั่วราชอาณาจักรอิสลาม

อะฮฺลิสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์และบรรดาตาบิอีน มีทัศนะว่าอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอเป็นบุคคลแรกที่หลอกลวง เป็นผู้ที่กล่าวเท็จเกี่ยวกับเอกองค์อัลลอฮ์ (สุบฮา) รสูลของพระองค์ และหันเหจากสัจธรรม

กลุ่มชีอะฮ์มีทัศนะว่า อับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอและเป็นผู้ที่ริเริ่มความคิดสุดโต่งที่สุดที่ปรากฏในประวัติศาสตร์อิสลาม ที่กล่าวอ้างว่าเคาะลีฟะฮ์ฮะลี (ร.ฎ) เป็นผู้ที่ยกเลิกตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์หลังจากท่านรสูล (ศ็อลลา) เสียชีวิต นักประวัติศาสตร์อิสลามได้บันทึกว่าอับดุลลอฮ์ อิบน์ สะบะอ เป็นผู้ที่มีแผนการร้ายต่อชาวมุสลิม สร้างความคลุมเครือ พยายามจะทำให้มุสลิมหันเหจากสัจธรรมที่เที่ยงแท้ และเป็นผู้ริเริ่มวางแผนในการลอบสังหารเคาะลีฟะฮ์ฮุซัยมาน (ร.ฎ)

บรรณานุกรม

- มุนีร์ มุฮัมมัดและนาอิม บุนมาเลศ. 2530. *al-Islam wal ittijahat al -Munharipah.อิสลามกับแนวความคิดบิดเบือน*. กรุงเทพฯ : ชมรมศิษย์เก่าศาสนวิทยาสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย.ศ.ศ.1419.
- พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย. ชาอูดีอาราเบีย : ศูนย์กษัตริย์พะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน อัลมะดีนะฮ์ อัลมุนะวะเราะฮ์
- อาลี ฮาลาบี.มปป. *พจนานุกรมไทย-อาหรับ อาหรับ-ไทย*. ปัตตานี : เบน ฮาลาบี เพรส
- ‘Abd al-Hafiz, ‘Abd al-Mun‘im. 1421/2001. *Zahirah al-Khuruaj ‘Ala al-Khulafa’ al-Rashidin*. (H.11-40 / 661-632 M.). M.A. Thesis Faculty of Letter al- Sudan: al-Neelain University.
- al-Bukhari, Abi ‘Abd Allah Muhammad ibn Isma‘il. 1417/1997. *Sahih al-Bukhari*. al-Riyad : Dar al-Salam li al-Nashr wa al-Tauzi‘.
- al-Buwaiti, MuhammadSa‘id madhan.1412/1991. *Fiqh al-Sirah al-Nabawiyah*. Bairut Lubnan: Dar-alfikr.
- al-Ghabban, Muhammad Ibn ‘Abdullah. 419/1999. *Fitnah Maqatal ‘Uthman Ibn ‘Affan*. Vol. 2 . al-Riyad : Maktabah al-‘Abikan.
- al-Hamd, ‘Abd al-Qadir Shaibah. n.d. *al-Adyan wa al-Firaq wa al- Mazahib al-Mu‘āsarah*. al-Sa‘ūdiyyah: Jami‘ah al-Madinah al-Munauwarah.
- Ibn Amahzūn, Muhammad. 1415/1994. *Mawāqif al-Sahābah fi al-Fitnah*. Vol. 1,2. al-Riyad: Dar al-Tayyibah li al-Nashr wa al-Tawzi‘.

- Ibn Kathir, Imam al-Din Isma'il ibn 'Umar.
1408/1988. **al-Bidayah wa al-Nihayah**.
Vol.7-8, Cairo : Dar al-Rayyan li al-urath.
- Ibn Khaldun, 'Abd al-Rahman.1413/1992.**Tarikh
Ibn Khaldun**. Vol.2. Bairut Lubnan :Dar
al-Kutub al-'Ilmiyah.
- Ihsan Ilahi Zahir. 1404/1984. **al-Shi'ah wa al-
Tashyi' Firq wa Tarikh**. Bakistan :
Idarah al-Tarjaman al-Sunnah.
- Mahmud Shakir.1405/1985. **Tarikh al-Khulafa'
al-Rashidun**. Vol.3. Bairut Lubnan :al-
Maktab al-Islami.
- Mustafa 'Abdurrahman.1975. Ringkassan Sejarah
Khulafa'al-Rashidin. Malaysia: Pulau
Pinang.
- al-Tabari, Abi Ja'far Muhammad ibn Jarir.
1407/1987, 1417/1997. **Tarikh al-
Umam wa al-Muluk**. Vol. 2,3, 5,. Bairut
Lubnan :Dar al-Kutub al-'Ilmiyah.
- Tu'aymah Sabir. 1404/1983. **Dirasat fi al-Firaq**.
al-Riyad: Maktabah al-Ma'arif.

